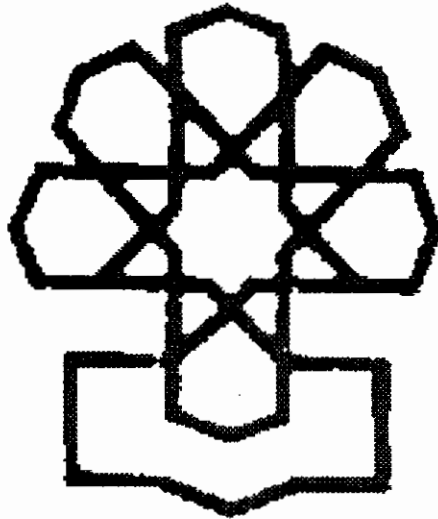

صادرات غیر نفتی در لایحه بودجه ۱۳۸۰ کل کشور

درباره لایحه بودجه ۱۳۸۰ - شماره (۳)

کد موضوعی: ۱۶۰

شماره مسلسل: ۵۸۸۷

معاونت پژوهشی
آذر ۱۳۷۹

کار: دفتر بررسی‌های اقتصادی

صادرات غیر نفتی در لایحه بودجه ۱۳۸۰ کل کشور

کدموضوعی: ۱۶۰

شماره مسلسل: ۵۸۸۷

صادرات غیر نفتی کشور در سال ۱۳۷۸ به حدود ۳/۳۶ میلیارد دلار بالغ گردید. در سال ۱۳۷۹ نیز با توجه به عملکرد ۸ ماهه صادرات کشور (۲/۴ میلیارد دلار)، پیش بینی می گردد این رقم حداکثر به ۴ میلیارد دلار بالغ گردد که حدود ۱۲ درصد کم تر از اهداف برنامه سوم (۴/۵۸۱ میلیارد دلار) است. در سطور زیر نگاهی داریم به لایحه بودجه ۱۳۸۰ کل کشور و تأثیر آن بر صادرات غیر نفتی کشور.

اولین و مهم ترین نکته ای که شایان توجه است نرخ مؤثر ارز حاصل از صادرات (نرخ گواهی سپرده ارزی) است که ظاهراً در بودجه سال ۱۳۸۰ معادل ۷۹۰۰ ریال در نظر گرفته شده است. لکن تثبیت این نرخ در سال ۱۳۸۰، که عمدتاً به واسطه تزریق مازاد درآمدهای حاصل از فروش نفت امکان پذیر است و تنها در صورت تداوم قیمت بالای نفت خام می تواند ادامه داشته باشد، به مفهوم آن است که صادرکنندگان در مقابل هر دلار صادراتی خود در سال ۱۳۸۰ تقریباً همان رقمی را دریافت می کنند که در سال ۱۳۷۸ دریافت می کردند. این در حالی است که طی این دو سال هزینه تولید این کالاها لااقل ۳۰ درصد افزایش یافته است. البته به دلیل تقویت نرخ برابری دلار در مقابل مارک آلمان وضعیت نرخ ارز و صادرات به این بازار که خریدار عمده فرش و پسته ما است به مراتب وخیم تر است^۱.

در این شرایط، به نظر نمی رسد سرمایه گذاری و تولید کالاهای صادراتی از زمینه مساعدی برخوردار باشند. شایان ذکر است که هم زمان با کاهش قیمت واریز نامه، قیمت ارز در بازار آزاد نیز کاهش یافته و در حال حاضر اختلاف زیادی با نرخ واریز نامه ندارد. به عبارت دیگر، اکنون صادرکنندگان از فروش ارز مازاد بر پیمان خود در بازار آزاد نیز سود چندانی نخواهند بود.

۱ در اوایل سال ۱۹۹۹ نرخ برابری دلار در مقابل مارک آلمان ۱.۷۶ بود اما در اوایل دسامبر سال ۲۰۰۰ این نرخ ۲.۲۰ گزارش شده است. یعنی، حتی در صورت ثابت ماندن نرخ واریز نامه دلار، قیمت ریالی واریز نامه حاصل از صدور کالا به مارک آلمان نزدیک ۳۰ درصد کاهش می یابد. در مورد سایر ارزهای جهان و نیز وضعیت کم و بیش مشابهی دیده می شود.

گرچه تجربه گذشته نشان می‌دهد که کاهش فاصله بین نرخ واریز نامه و نرخ بازار آزاد از طریق ایجاد انگیزه برای اعلام ارزش واقعی کالاهای صادراتی به افزایش صادرات منتهی می‌گردد اما به نظر نمی‌رسد این امر در سال ۱۳۸۰ با همان شدت تکرار شود زیرا در بند (ل-۴) تبصره (۲۹) لایحه بودجه واردات ماشین‌آلات، قطعات منفصله و قطعات یدکی که ساخت داخل نداشته باشند بدون انتقال ارز و ثبت سفارش و گشایش اعتبار مجاز دانسته شده است. یعنی دلارهای مازاد بر پیمان‌های ارزی می‌توانند از معافیت ۲۷۵ ریال حق ثبت سفارش برخوردار شوند. البته در لایحه بودجه ۱۳۸۰ رقمی حدود ۱۸۰۰ میلیارد ریال برای پرداخت جایزه صادراتی در نظر گرفته شده است که ظاهراً با هدف جبران کاهش ارزش واریز نامه پیشنهاد گردیده است. اگر ارزش صادرات کالا و خدمات بخش غیردولتی کشور در سال ۱۳۸۰ را معادل ۳ میلیارد دلار فرض کنیم به هر دلار صادرات ۶۰۰ ریال جایزه تعلق می‌گیرد که تفاوت قابل ملاحظه‌ای با رقم معافیت از هزینه ثبت سفارش دارد و در هر حال اقدام مثبتی در جهت جلوگیری از کاهش رقابت پذیری کالاها و خدمات صادراتی کشور محسوب می‌گردد. در مجموع، تأثیر عوامل فوق بر روی صادرات غیرنفتی کشور مثبت برآورد می‌شود.

در بندهای (ط) و (ی) تبصره (۵) با تخصیص اعتباری برای بهبود کیفیت میوه‌های خشکباری صادراتی و صدور مجوز صادرات آرد با نرخ واریز نامه قدم‌های مثبتی در زمینه افزایش صادرات غیرنفتی برداشته شده است که میزان تأثیرگذاری آن‌ها به نحوه استفاده از اعتبارات فوق و قابلیت رقابت آرد رسمی صادره با آرد قاچاق بستگی خواهد داشت.

در بند (ه) تبصره (۶) نیز مجوز اخذ مبالغی در ازای ارائه خدمات و استفاده از امکانات بازارچه‌های مشترک فردی داده شده است که عیب‌الاصول تأثیری منفی بر صادرات و مبادلات مرزی خواهد داشت مگر آن که رقم تعیین شده در آیین نامه اجرایی ناچیز باشد.

تبصره (۱۴) بیشترین ارتباط مستقیم و غیرمستقیم با صادرات غیرنفتی دارد. در بند (الف) ثابت ماندن حق ثبت سفارش به مفهوم عدم افزایش هزینه مراد اولیه وارداتی کالاهای صادراتی است. در بند (ب) عودت دادن مالیات بر مصرف کالاهای داخلی به مسافرین خارجی می‌تواند در افزایش صادرات مسافری (چمدان) کشور تأثیر قابل ملاحظه‌ای برجای

۱ طبق ماده (۱۱۳) قانون برنامه سوم، صادرات خدمات از کدنه شلوپ مار امیلیات صدور کالا برخوردار خواهد بود.

بگذارد. بند (ج) دارای ابهام است زیرا عبارت "صرف ورود کالاهای مجاز به ماشین آلات و..." مفهوم روشنی ندارد. اگر واقعاً قصد آن است که کلیه کالاهای مجاز بتوانند با ارز حاصل از صادرات وارد شوند (مثلاً خودرو) این امر باعث افزایش شدید تقاضا برای ارز حاصل از صادرات خواهد شد و این موضوع تأثیر مثبتی بر صادرات غیرنفتی خواهد نهاد. ولی اگر منظور از کالاهای مجاز، فهرست کالاهای قابل ورود با ارز حاصل از صادرات است باید این امر تصریح شود. در هر حال هرگونه گسترش در فهرست کالاهای قابل ورود با ارز حاصل از صادرات تأثیر مثبتی بر صادرات غیرنفتی خواهد نهاد. بند (د) تبصره (۱۴) نیز با تصریح بر معافیت صادرات از مالیات و عوارض تأثیر مثبتی بر صادرات غیرنفتی دارد، گرچه این موضوع در قانون برنامه سوم نیز آورده شده بود.

بندهای (ب) و (ج) تبصره (۲۲) نیز با دادن مجوز خرید دانش فنی از خارج از کشور و کمک به بومی سازی آن (تا ۶۰ درصد هزینه بومی سازی) می تواند به صادرات غیرنفتی کشور در سال های آتی کمک کند زیرا یکی از دلایل رکود صادراتی کشور ضعف تکنولوژی و دانش فنی در تولید این محصولات است.

تبصره (۲۷) نیز با قرار دادن سقف ۱۰ درصد در افزایش هزینه فرآورده های نفتی، گاز و برق از افزایش شدید هزینه تولید و حمل کالاهای صادراتی جلوگیری می نماید و با جلوگیری از تورم شدید در کشور به صادرات کمکی نسبی می نماید.

بند (ب) تبصره (۲۹) نیز با اختصاص ۲۴۰۰ میلیارد ریال برای امور تولیدی و ۱۸۰۰ میلیارد ریال برای پرداخت جایزه صادراتی به کمک تولید و صدور کالاهای صادراتی می آید. تمديد استفاده از تسهیلات خارجی برای قراردادهای بیع متقابل در قوانین بودجه سال های قبل نیز می تواند به صادرات کشور کمک کند (بند ه). در بند (ل) این تبصره نیز مجوز تبدیل طرح های فاینانس به بیع متقابل و آزادسازی ورود ماشین آلات و قطعات به صورت بدون انتقال ارز و بدون پرداخت حق ثبت سفارش همان گونه که قبلاً اعلام شد می تواند به سود صادرکنندگان عمل نماید. بند (س) تبصره (۲۹) به لحاظ تأکید بر تأمین ارز کالاهایی که موجب افزایش تولید کالاهای صادراتی می شوند به سود صادرات غیرنفتی است گرچه در همین بند تأکید مشابهی بر تولید کالاهای جایگزین واردات و کسب درآمد حاصل از فروش

ارز شده است که به طور غیرمستقیم تأثیری منفی بر صادرات-تجارت نهاد. اختیاری نمودن الصاق شناسنامه برای فروش های صادراتی و خرید ارز صنایع دستی. هتلداران و دفاتر خدمات جهانگردی به نرخ توافقی و اختصاص یک درصد از آن‌ها برای حضور در نمایشگاه‌های بین‌المللی (به نرخ ۱۷۵۰ ریال در بندهای (ص) و (ز) تبصره (۲۹) نیز هم جهت با سیاست توسعه صادرات غیرنفتی ارزیابی می‌شوند.

بند (ز) تبصره (۳۳) در صورتی که عوارض ترانزیت سوخت به گونه‌ای معقولانه تعیین شود می‌تواند به درآمد حاصل از ترانزیت سوخت از کشور کمک کند.

بند (و) تبصره (۳۵) نیز با معافیت کالاهای صادراتی از مالیات بر فروش. کمک قابل ملاحظه‌ای به صادرات محصولات فلزی و خودرو و پتروشیمی خواهد نمود و به حفظ قابلیت رقابت آن‌ها کمک خواهد کرد.

بند (د) تبصره (۳۶) نیز با اختصاص اعتباری جهت تبدیل اماکن قدیمی و کاروانسراها به واحدهای پذیرایی می‌تواند قدم مثبتی در جهت جلب گردشگران خارجی و توسعه صنعت توریسم به شمار آید و صادرات خدماتی را تقویت کند.

در بند (ج) تبصره (۴۰) دادن مجوز دویست میلیارد ریالی برای استفاده از سرمایه‌های مردم جهت تکمیل و اجرای سایت‌های تکثیر و پرورش ماهی و میگو می‌تواند به افزایش صادرات این محصولات منجر شود.

معافیت کارگران ایرانی شاغل در خارج از کشور از عوارض خروج در بند (د) تبصره (۴۲) نیز هم جهت با سیاست صدور نیروی کار کشور می‌باشد.

اعطای اعتبار صادراتی با کشورهای بازار هدف صادرات خدمات فنی و مهندسی در تبصره (۴۷) نیز اقدام شایسته‌ای در تقویت صدور خدمات محسوب می‌شود لکن رقمه در نظر گرفته شده (پانزده میلیارد ریال) قابل ملاحظه نیست. اختصاص دو میلیارد ریال در بند (ب) تبصره (۴۷) جهت صادرات خدمات نرم‌افزاری نیز گامی مثبت اما ناکافی در این زمینه محسوب می‌شود.

یکی از مشکلات اصلی صادرکنندگان عدم دسترسی به آمار و اطلاعات بازرگانی داخلی و خارجی کشور می‌باشد. در برنامه سوم توسعه، راه‌اندازی شبکه جامع اطلاع‌رسانی داخلی و

بین‌المللی در دو سال اول برنامه تصریح شده است. لکن با توجه به اختصاص ۵ میلیارد ریال اعتبار در سال ۱۳۷۹ و ۸ میلیارد ریال اعتبار در سال ۱۳۸۰ که در مجموع کمتر از یک درصد اعتبارات مورد نیاز طرح مزبور می‌باشد، امکان راه‌اندازی این شبکه و کمک به صادرکنندگان وجود نخواهد داشت.

همچنین در مواد قانونی و راه‌کارهای اجرایی برنامه سوم بر حمایت از صندوق‌های غیردولتی توسعه صادرات و تشکل‌های صادراتی تأکید شده بود که در این لایحه توجه ویژه‌ای به آن‌ها نشده است و اگر قرار باشد این قبیل جوایز و حمایت‌ها از طریق اعتباری ۱۸۰۰ میلیارد ریالی سابق‌الذکر صورت گیرد در آن صورت پرداخت جوایز صادراتی به سایر صادرکنندگان کاهش خواهد یافت.

در مجموع، لایحه بودجه سال ۱۳۸۰ کل کشور به جز دو مورد نرخ ارز و ارزنامه ۷۹۰۰ ریالی و عدم تأمین اعتبار لازم برای راه‌اندازی شبکه جامع اطلاع‌رسانی کشور، هم جهت با سیاست «توسعه» صادرات است لکن هنوز تا فراهم ساختن زمینه «جهش» در صادرات غیرنفتی راه درازی در پیش دارد چرا که در این لایحه هیچگاه بر اولویت طرح‌های صادراتی در تخصیص ارز و منابع ریالی تأکید نشده است و اکثر معافیت‌ها و مشوق‌های مالیاتی لایحه در قانون برنامه سوم توسعه نیز وجود داشتند. افزایش ۳۰ درصدی هزینه تولید در دو سال اخیر همراه با ثابت ماندن نرخ و ارزنامه را نمی‌توان با حدود ۸ درصد جایزه صادراتی جبران نمود. در این شرایط به نظر نمی‌رسد صادرات کالایی کشور در سال ۱۳۸۰ افزایش قابل ملاحظه‌ای بیابد و احتمالاً به ۴/۲ میلیارد دلار بالغ خواهد گردید (جدول شماره ۱). لکن در صورت کاهش نرخ برابری دلار در مقابل سایر ارزها و افزایش قیمت و ارزنامه (گواهی سپرده ارزی) امکان رسیدن به رقم ۵ میلیارد دلار نیز وجود خواهد داشت.

جدول ۱- نرخ مؤثر واقعی دلار حاصل از صادرات ۱۳۷۷-۱۳۸۰ و احتساب

سال	شرح			
	۱۳۷۷	۱۳۷۸	۱۳۷۹	
۵۳۹۵	۷۹۰۶	۸۱۵۰	۷۹۰۰	نرخ واریزنامه دلار
۰	۰	۸۱۵	۷۹۰+۶۰۰	تسهیلات و جایزه صادراتی
۵۳۹۵	۷۹۰۶	۸۹۶۵	۹۲۹۰	نرخ مؤثر اسمی دلار صادراتی
۷۹	۱۰۰	۱۱۵	۱۳۰	شاخص بهای تولیدکننده (۱۳۷۸=۱۰۰)
۹۸	۱۰۰	۱۰۲	۱۰۴	قیمت های جهانی
۶۶۹۲	۷۹۰۶	۷۹۵۱	۷۴۳۲	نرخ مؤثر واقعی دلار صادراتی
۳/۰۱	۳/۳۶	۳/۸	۴/۲	صادرات کالاهای غیر نفتی (میلیارد دلار)

* برآورد سال ۱۳۷۹

** پیش بینی براساس ارقام بودجه

توضیح:

۱- نرخ تورم در کشورهای خریدار کالا دو درصد فرض شده است.

۲- نرخ مؤثر واقعی ارز برابر است با:

$$\text{نرخ مؤثر واقعی} = \frac{\text{شاخص قیمت های جهانی} \times \text{نرخ مؤثر اسمی}}{\text{شاخص قیمت های داخلی}}$$

۳- ارزش تسهیلات صادراتی (کاهش پیمان سپاری، توسعه لیست کالاهای مجاز بنا بر ارزش حاصل از صادرات و لغو نسبی تحریم واردات کالا از ایران توسط آمریکا) معادل ده درصد نرخ واریزنامه دلار فرض شده اند.